2007 жыл, 2-чи АВГУСТ, ОРТА КЮН. № 148 (17799)

ЗАМАН

ГАЗЕТ 1924 ЖЫЛДАН БЕРИ ЧЫГЪАДЫ

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

Интернет-версия: zaman.smikbr.ru

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

БАГЪАСЫ 3 СОМДУ

КЪУРАУ КОМИТЕТНИ ЖЫЙЫЛЫУУ

Программагъа иги тюрлениуле кийирилгендиле

Къабарты-Малкъар Россейге къошулгъанлы 450-жыллыкъны байрамына хазырланы эм аны бардырыу жаны бла къурау комитетни кезиулю жыйылыуун ача, КъМР-ни Президенти Арсен Каноков бизни республикабыз Россейни юг жанында кишиден кърыусуз болмагъанын кёргюзтюрге керекбиз, дегенди. Ол айтханнга кёре, бу юннге аталып бардырылгъан ишлени бир къауууу графикден алгъа окъуна тамамланыладыла, жолла тап халгъа келтириле, бир-бир кърурулушла ахырларына жетдириле турадыла. Къалгъан ишлени 20-25-чи августха тамамлап бошаргъа деп, аллай борчну салгъанды Президент.

Ол жыйылгъанланы эслерин къонакълагъа тюбеуню, къарауну бек тынгылы къураргъа, не ууакъ жумушну да ычхындырмазгъа керек болгъанына бургъанды. Келген адамла биз алагъа къалай тюбегенибизге, къарагъаныбызгъа кёре багъа бичериклиле республикабызгъа, деп чертгенди.

Байрамны культура программасы ючюн жууаллы болгъан Заур Тутов - КъМР-ни культура эм информация коммуникацияла министри - аны жангыдан къайтара турмай, арт заманда анга къаллай тюрлениуле кийирилгенлерине бла шагъырей этгенди. Сёз ючюн, Востокну музейинде суратчыларыбызны чыгъармаларыны кёрмючюне 300 квадрат метр бёлюнюрге деп келишим этилген эди да, аланы башха жерде дагъыда бир кёрмючлерин ачаргъа онг бериледи.

Андан сора да, 5-чи октябрьде Москвада пресс-конференция бардырыллыкъды деп энди шарт тохташдырыллыкъды. Москвагъа Къабарты-Малкъарны Кюнлерине 170 адам барлыкъды деп оноу этилген эди да, алагъа дагъыда 30-су кёшулгъандыла. Музыканы юйюнде сольный концерт бардырыллыкъды, ол залны арендагъа алыуну юсюнден оноу да этилгенди. Юч республиканы - Къабарты-Малкъарны, Къарачай-Черкесияны бла Адыгеяны - жазыучуларыны тюбешиулерин Лениння библиотекасында бардырыргъа, анда китап кёрмючюн да къураргъа келишим этилгенди.

Басмада, телевиденияда, радиода 450-жыллыкъгъа аталып дайым да материала басмаланылып турадыла. Байрамны юсюнден ара газетле да билдиририча онглагъа къаралады, тийишли планла да жарашдырылыладыла.

Костромадан устала «Детморозное Эльбрусье» деген проектни кёргюзтгендиле, ол жашауда бардырылса, Минги тауну атын айтдыруугъа да хайырлы боллукъду. Краснодарда Юрий Григоровични балети премьераны бизде хазырлай турады.

Тыш къураллы артистледен Тото Кутунияны, россейникиледен Дима Биланны, Катя Лельни, «Фабрика» жыр къауумну чакъырыргъа белгиленеди, битеу концерт майданлада кесибизни артистлерибиз да жырларыкъдыла.

Арсен Баширович Музыка театрны жангыртыу ишлени терклендиририге, бир да болмаса да, тышын окъуна тамамлап бошаргъа керекликсин эсгертгенди. Ат чаришлени кърурагъа да былтыр Элбрусну Кубогун бардырыргъан компанияны чакъырыргъа, анга энчи эс бургъа, адамла эрикмезча этерге керекликсин чертип, хорлагъаннга 3 миллион сом ахча саугъа тохташдырылгъанын, ол ахча бюджетден тышында берилligин билдиргенди.

Байрам кюнледе Атажукинни терек бахчасында (солуу паркда) республиканы промышленность эм эл мюлк товарларыны кёрмючю къураллыкъды. Анга хазырланы къыстау бара тургъаныны юсюнден айта, Правительствону Председателини заместители Чеченланы Анубар биогюнлюкде 120 предприятие кёрмючге къатышыргъа сюйгенлерин билдиргенлерин чертгенди. Аланы аралырында фермер мюлкле, гитче бизнесни субъектлери, кърурулуу предприятияла да бардыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къырал жумушда

«Президент сагъат» властьны бла халкъны араларында ачыкълыкъгъа себеплик этерикди

Шабат кюн, 28-чи июльда, ГТРК-ны «Къабарты-Малкъар» каналында КъМР-ни башчысыны къатышыуу бла жангы проект жашауда бардырылгъанланнганды. Аны мураты властьны бла республиканы халкъын бирге бютюн жууукъ этиудю. Биринчи «Президент сагъатында» Арсен Каноков 450-жыллыкъны байрамы, экономиканы айнытыуну жолу, Сочиде Олимпиада, межеленный жерле бла байламлы къыйын темаланы юслеринден сагъынгандыла, аны Интернет-сайтына бла приёмныйне келген соруулагъа жууапла бергендиле.

Сентябрьде боллукъ къуанчланы юслеринден сагъына, республиканы башчысы Нальчикни тапландырыуне байрамдан сора да тохтамазлыкъларын айтханды. «Кесигиз да кёре болурсуз, Нальчик уллу къурулуш майданнга ушап къалгъанын. Ол иш андан ары бардырыллыкъды, тапландырылмай бир юй, бир арбаз да къалмазгъа керекдиле», - дегенди.

Телефон бла анга сёлешгенледен биреу: «Май район кетерилликмиди?», - деп соргъанды. «Май, башха районла да кетериллик тюйолдюле, - деп жууаплагъанды Арсен Каноков. - Аны юсюнден жюрюген терс хапарла,эштада, Миноборонаны районла аралы военкоматланы къураргъа деген оноуундан сора чыкъгъан болурла. Аскер комиссариатла бирикдирилгенден сора, районланы да алай эрик болурла деп, адамла алай сунгандыла, баям. Ийнаныгъыз манга, алай сунгандыла, баям. Ийнаныгъыз манга, алай сунганла жангылгъан этдиле».

«Республикада промышленностьну айнытыу башмагъаналы ишледен бирине нек саналмайды?» - деген сорууга жууап бере, Президент республиканы 2022 жылгъа дери айнытыуну стратегиясы жарашдырылгъанын, ол бир ненча кере бек къаты сюзюлгенин, анда баш магъаналы ишлеге туризм, рекреация, кырурулуу материалланы чыгъарыу саналгъанын билдиргенди. «Заводланы юслеринден айтханда уа, ала хайырлы тюйолдюле, - дегенди ол. - Аланы орунларына жангыларын къураргъа керекди. Алай ол предприятиятла КъМР-ни Ырысхы министерствосуну оноуунда тюйолдюле да, сиз кётюрген проблемала бла аланы приватизация этген адамла юсюнден керекдиле. Инвесторланы, башха онгланы да ала излесинле. Алай этмеселе, производствону айнытмай, заманны созуп турсала, ишни къолгъа биз аллыкъбыз. Административ мадарла этерикбиз. Предприятиялланы барысыны да жерлери бек уллудула, алай эсе уа, аны ючюн ала налог тёлерге керекдиле. Биз тийишли экономика амалла табарбыз. Аланы иелери не производстволарын къурарла, нада аланы башха инвестораланы берирле. Алайсыз а аланы шёндюча халда тутаргъа жарарыкъ тюйолдюю».

Президент Тырнауузну таубайыкъландырыучу комбинатына эм «Телемеханикагъа» энчи магъана бергенди. Комбинат 75 процентге къыралныкъы болгъанын, шахар аны хайырындан къуралгъанын айтып, анга инвесторланы излеу бек къаты баргъанын чертгенди. «Телемеханиканы» юсюнден а РФни Правительствосуну Председателини биринчи заместители Сергей Иванов бла сёлешгенин, анга федеральный программагъа кёре заказла этилирге боллугъун билдиргенди. Биз предприятиялланы айнытыу жаны бла энчи промышленность политиканы жарашдырыргъа мурат этебиз, дегенди.

Сочиде Олимпиадагъа дери кёп заман болгъанлыкъгъа, адамла анга уллу зе бурадыла. «Къалай-алай болса да, биз бир жанында къаллыкъ тюйолбюз, - дегенди Арсен Каноков. - Аллай дененгили ишни бардырыр ючюн, керек болгъан кючлю инфраструктура къураллыкъды. Сёз ючюн, Зольск районда цемент заводну къурулуу терклендиирилликди, ол Олимпиаданы хайырланыргъа жетишир ючюн, аны 2011 жылда ишлеп бошаргъа деибиз. Дагъыда битеу къурагъан инфраструктура мында, Югда, къаллыкъды. Олимпиада битеу регионгу айныуына кюч берлик затды. Аны себеплеи аны бардырыллыгына мен бек къууанганма».

Ахыры 2-чи бетдеди.

Келишим

Элбрусда «Приютну» москвачы инвестор жангыдан ишлерикди

1998 жылда от тюшюуден сакъланыуну жоруклырына бузукълукъ этилгени ючюн, кюйген «Приют 11» («Онбиреуленни ышыгъы») къонакъ юйню москвачы инвестор жангыдан ишлерге дейди. Аны юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Президенти Арсен Каноков 31-чи июльда 450-жыллыкъны байрамына хазырланыу эм аны бардырыу жаны бла къурау комитетни жыйылыуында билдиргенди.

Инвестор - «Останкинода эт жарашдырыучу комбинат» ОАО-ну генеральный директору М.В. Попов бла аны юсюнден келишим Элбрус районда Минги тауну юг-восток этегинде тенгизден 4130 метр бийикликде, алгъан «Приют 11» тургъан жерде, бардырылгъан кенгешде этилгенди.

- Жангы къонакъ юй кюйген юч къатлы мекямны тюзда кесича ишленирикди, алай аны къурулушунда шёндюгю материала, ол санда Воронежни авиазаводунда чыгъарылгъан темир конструкцияла да хайырланылыкъдыла. Бир жылгъа, болмаздан, къалса уа, жыл бла жарымгъа ишлеп бошарыкъдыла мекямны, - дегенди Арсен Каноков.

Ата журтлу альпинизмни эсгертмесине 5 миллион чакълы бир евро берирге белгиленеди. Кенгешде Элбрусну юг жанында этеклеринде тау-лыжа жолла салыуну вопрослары да сюзюлгендиле, ол санда сёз «Приэльбрусье» миллет парк» федеральный къырал учреждениясыны жеринде жалгъан къаруу системасын ишлеп бошауну, тийрени тапландырыуну, экинчи эм ючюнчю канат жолланы проектлерине ахча бериуню юслеринден да бургъанды.

ЭСГЕРТИУ. *Ышыкъны биринчи юйю 1932 жылда агъачдан ишленнген эди, 1939 жылда алайда юч къатлы мекямны сюргенди. Ол а 59 жылны тургъанды, тыш къураллы туристле бла ата журтлу гидле отдан сакълануну жоруклярына бузукълукъ этгенлерини хатасындан кюйгенди.*

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Келишимге къол саллыкъдыла

1-чи августда ингирде Нальчикге Ярославль областьны губернатору Анатолий Иванович Лисицинни башчылыгъында делегация келгенди. Къонакълагъа КъМР-ни Президенти Арсен Каноков эм республиканы Правительствосуну членлери тюбегендиле.

Бюгюн, кюнню биринчи жарымында, КъМР-ни Президенти Арсен Каноков эм Ярославль областьны губернатору Анатолий Лисицин регионланы араларында Сатыуалыу-экономика, илмутехника эм культура жаны бла бирге ишлеуню юсюнден келишимге къол саллыкъдыла. Андан сора уа делегацияны членлери Нальчикде экскурсия этерикдиле, Минги тауну тийресинде курорт-рекреация комплексде боллукъдула.

КъМР-ни Президентини бла Правительствосуну пресс-службасы.

Устала

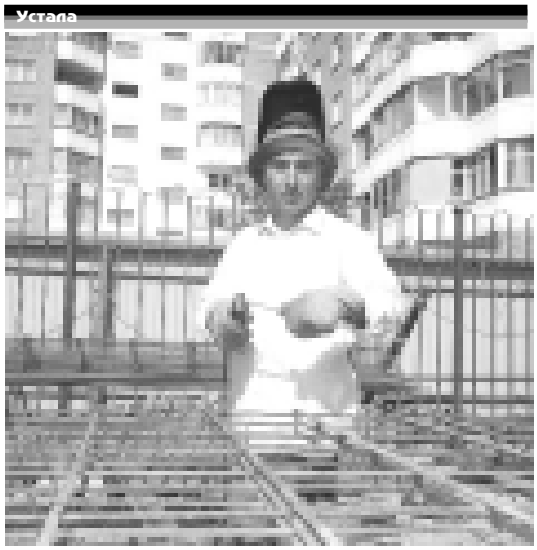

Жашууланы Ануар (суратда) уста электросварщикди. Ол юйле ишлеучю комбинатда жыйырма жылдан артыкъ урунгандыла. Нальчикде кёп къатлы юйлеге арматурала жарашдырыгъандыла, аладан сора да, темирни бир бирге жалгъарыкъ болсада, прораб биринчи Ануарны излегенди.

Ол этген жумушха чурум табарча тюйолдю. Бусагъатда Жашуу улу «Дар-98» фирма Горный тийресинде ишлеген беш корпуслу школну тёгерегинде темир чалдиш этгенди, тёшден топуракъ акъмазча хунатъа керек боллукъ арматура каркасны хазырлай турады.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

КЪЫЗЫУЛУКЪ

Ырхыла келирге къоркъуу сакъланады

КъМР-ни Правительствосуну Председателини заместители Чеченланы Анубары башчылыгъы бла Къыйын болумланы эм от тюшюуню кетериу жаны бла комиссияны жыйылыуу болгъанды. Анда кюнню къызыулугъу бла байламлы республиканы Элбрус эм Бахсан районларындан къалгъан жеринде халны къыйынгга санагъа оноу этилгенди.

Кюн иссилей республикада ай чакълы заманны сакъланады. КъМР-ни Гидромет арасы биогюнгю болуму бек къоркъуулугъа санайды. Тюзледе орналгъан районларда жерни баш къаты +70 градуса къызады. Жауун а мардаланы жаланда 15-20 проценти чакълы бир жауганды.

КъМР-ни Эл мюлк эм ашазыкъ министерствосундан билдиргенлерине кёре, 24 минг гектарда битимлеге къызыулукъдан хата жеттенди. Тюшген заран 123 миллион сом чакълыды. Таулада бузла эригенлери бла байламлы ырхыла келирге боллукъдула деген къоркъуу барды.

Кантемир ДАВЫДОВ, РФ-ни МЧС-ни КъМР- де Баш управлениясыны пресс-службасыны таматасы.

ЭНЧИ ИЕЛИ МЮЛК

Башхалагъа юлгю кёргюзтеди

Озгъан ёмюрню сексенинчи жылларында Огъары Жемталадагъы «Сукан-Суу» колхоз бийик жетишимлери бла аты айтылгъан ара мюлкледен бири эди. Анда урунганла малчылыкъда, жерчиликде да айырмалы болуп тургъандыла. Аладан бири - Жангоразланы Мустафа ол кезиуде ийнек сауууучу болуп ишлегенди, ийнек башына 3000 килограмм сют алгъанланы санына районда биринчи болуп къошулгъанладанды.

Аты кёп заманны махтау бла айтылгъан малчы ол жылдада окъуна, онг болгъаны къадар, жерчилик бла юрешип да тургъанды. Эртгенликде, фермада ийнеклерин саууп бошагъаналай, юйюню къатында бахчасына ашыгъып эди. «Бахчада бир зат бла кюрешсем, солугъан этеме, - деп кёп кере къайтарып айтханды. - Къалай эсе да жер тынчайтхан да этеди, сабырлыкъ да береди».

Алай бла, Жангораз уly эртте турургъа, эринмезге ол жыллада юйреннгенди. Ишге битеу берилгени бла этген умутлары жетгенди, намыса, сыйгъа тийишли болгъанды. Аны аты кёп жылланы сыйлылыкъны къангасына жазылып тургъанды.

Пенсиягъа Мустафа Совет Союз оюлгъунчу чыкъгъан эди да, колхозчула, мюлк оноучула аны, сыйын кётюрюп, саугъала да берип ашыргъан эдиле. Тынчая билмеген адам энчи иели мюлкюнде да урунуу жигерлигин кёргюзталгъанды. Тюзда малларына (ала иги кесек бардыла) къарап бошагъанлай, биягъы бахчасына кирип, жылны не кезиуюнде да кесине иш тапханды.

Бир жаз башында Мустафа бахчасында помидорланы зыгытларын орната тургъанын кёрген къоншусу: «Бош кюрешип кыйналма, бизни табийгат болумлада ала жетерик тюйолдюле»,- дегенинде, Мустафа аны бла ёчешген окъуна этеди. Кюз артында аны помидорлары, башха тахта кёгетлери да бек тынгылы жетип, бай тирлик бергенлерине кёпле, ол санда къоншусу да, шагъат боладыла. Андан кёрюп, ол битимлени ала да ёздюрюп башлагъан эдиле....

Бюгюнлюкде огъары жемталачыланы кёбюсю ёз мюлклеринден тюшген ырысхыгъа жашау этедиле. Кеслеринден артыкъ къалгъан продукцияларын сатадыла неда мирзеуге эм башха затлагъа алышдырадыла. Перестройканы кыйын жылларында аллине алай бла кечинингленлеринде, Жангоразланы Мустафача адамла тюз жолгъа тюшерге кёплеге болушхандыла.

Шёндюледе, жангы болумлада, энчи иели мюлклери бла ёхтемлениче боллукъла элде кёпдюле. Аланы санында Баллиланы Жамалны, Маммеланы Юсюпню, Жангоразланы Кёккёзню, Маниялланы Локъманны, Чочайланы Аликни, Къурмаланы Унухну, Чочайланы Тахирни, Горойланы Ахматны, Баллиланы Мустафаны эм башхаланы атларын айтыргъа боллукъду.

Эллиле, былай болалсам дед, мурат этип, хар затха ие кёзден къарап, хайыры къаллай боллугъун тергеп, ишлеп тёбиргендине. Алай эсе, жылдан-жылгъа ала байыкълана, ири жашай барлыкъларына ийнанырчады.

МОКЪАЛАНЫ Л.

ФЕСТИВАЛЬ

«Кавказгъа мамырлыкъ» Грозныйге кёчеди

Он жыл мындан алгъа ЮФО-ну субъектлеринде экономика байламлыкъланы кючлендирир муратда "Северный Кавказ" деген ассоциация къуралып, культура эм искусство жаны бла координация совети да ишлеп башлагъан эди. Аны мурдорунда хар жыл сайын Шимал Кавказны республикаларында "Кавказгъа мамырлыкъ" деген ат бла искусстволаны усталарыны фестивальларын бардырыу тёрели болгъанды. Ол мындан алгъа жыллада Дондагъы Ростовда, Майкопда, Махачкъалада, Нальчикде, Элистада, Краснодарда эм Владикавказда бийик даражада ётюп тургъанды.

Быйыл а "Кавказгъа мамырлыкъ" деген онунчу фестиваль Чечен Республикагъа кёчеди. Байрам ишле Грозный шахарда 7-10-чу сентябрьде бардырылыкъдыла.

ГЕЛЯЛАНЫ Сахадин.

«Балны мында аламат татыуу барды...»

2 бет

Келир ыйыкъгъа

ПРОГРАММАЛАРЫ

3-4 бетле

Программагъа иги тюрлениуле кийирилгендиле

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеи.

Паркны ара аллеясында кёрмюче къатышырыкъланы, районла къурагъан кънакъ юйлени да жерлери шарт белгиленгендиле. Жаланда бир затны тюзетиную излегенди Чеченланы Ануар. Кънонакълагъа кёрмючню кърап чыгъаргъа бир сагъат бериледи да, ол аны азгъа санагъанды, бек аздан эки сагъат керекди, де генди. Болсада Правительстону Председатели Андрей Ярин, тохташдырылгъан сагъатдан чыгъаргъа жарамазлыгъын айтып, кънакълагъа кёрмючню саулай кёргюзтмей, аны бир къауум бёлюмлери бла чекленип къалыуну тийишлиге санагъанды. Барысы да анга ыразы болуп къалгъандыла.

Парламентни Председателини заместители Людмила Федченко, алай эсе, кёрмюче алгъа бир предприятияны къатышдырыр, анга уллу къоранла этер керекли си бармыды дегенде, Чеченланы Ануар кёрмюч къуру кънакълагъа угъай, республиканы бютюу халкъына деп да къуралгъаныны, быллтыр анга адамла бек ыразы болгъанларын эсгертгенди. Президент да,аны жанлы болуп, кёрмюче керекдиле, республикада жашагъанла окъуна бизде къаллай затла чыгъарылгъанларын билмейдиле деп, ол кюн анда адамлагъа мороженое, суусап суула да хакъсыз юлеширча этигиз деп буюргъанды.

Къууанчланы кезиуюнде адамланы къоркъуусузлукъларын жалчытыуну не мадрлары этилликлерини юсюнден КъМР-ни ич ишлерини министрини къуллугъун толтургъан Науры Жамборов билдиргенди. Он кънакъла турлукъ, машинала салыныркъ жерлени тизмелери милицигя алгъадан окъуна берилирин тилегенди.

Президент жолланы тап этиуге не заманда да энчи эс бургъанлай турады, анга деп къошакъ ахча да келлигин айтханды. Жолла бла байламлы ишле байрамдан сора да бардырыллыкъларын, жыл сайын алагъа 100-200 миллион сом бёлюнюрге кереклисин чертгенди.

Транспортну, связьны эм жол мюлкню министри Ануарби Суншев жоллагъа 325 миллион сом субсидия берилгенин, софинансирование да 16 миллионну тутханын, 11 жол ишлене эм жангыртыла тургъанларын билдиргенди, сентябрьге битеу белгиленнгени ишле тамам этилликлерине ышандырыгъанды.

Къонакълагъа тюбер, аланы жашар жерле бла жалчытыр, хар кереклерине къарар ючюн жууаплы болгъан Мухамед Шогенов - Президентни ишлерини управляющийи - чакъыуллыкъ къырал къуллукъчуланы, республиканы делегацияларыны эм башха къонакъланы тизмелери хазыр болгъанларын, аланы жумушларына къараргъа борчлу болгъан адамла да тохташдырылгъанларын билдиргенди. Он кънаннга кёре, чакъыруы къагъытла да хазырдыла, саугъагъа белриллик продукция да жарашдырылгъанды, кънонакълагъа тюбешиу, аланы ашазыкъ, медицина болуллукъ эм башха жумушла бла жалчытыу жаны бла штабла, ишчи къауумла да къуралгъандыла, аланы башчылары да тохташдырылгъандыла.

РФ-ни Къырал Думасыны депутаты Заурби Нахушев тизмеге КъМР-ден башха жерледе къуллукъ этген ючтёрт аскер къуллукъчу къошулурун тилегенди, дагъыда къуру уллу къуллукъчулагъа угъай, ала бла бирге келгенлеге, ол санда шофёрлагъа да кёз-къулакъ болургъа, аланы ач этмезге кереклисин айтханды.

Аны айтханын тюзге санап, Президентни Администрациясыны башчысы Альберт Кажаров машинала барысы да пропускалары бла болургъа керекдиле, дегенди.

РФ-ни Президентини Юг федеральный округда полномочный келечиси Александр Меркулов даймында контроллукъ этип турургъа тийишли болгъан ише къалай баргъанларын билир ючюн, ыйыкъ сайын тюбешиую хайырлыгъа санагъанды.

Арсен Каноков, уллу къырал къуллукъчула, РФни Президенти кеси окъуна келирге болгъун айтып, къоркъуусузлукъну жалчытыуда, байрамны юсюнден халкъгъа тынгылы билдирип турууга энчи эс бурулурун, федеральный басма органла чакъырылырларын излегенди. Байрам республиканы юсюнден тышына не къадар тоху хапар билдириуге бек аламат сылтауду, ол бизни алгъа, бютюн уллу жетишимлеге талпындырады, дегенди.

Ахырында Арсен Каноков, Элбрусну тийресин айныгъы жаны бла не мадарла этилгенлерини юсюнден сагъына, Минги тауда «Приют 11» кънонакъ юйню жангыдан ишлерге эм ишлетирге инвестор табылгъаныны юсюнден билдиргенди

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Президентге письмола

Автобусла жетишмейдиле

Эрттенликде бла ингирликде-адамла ише эм окъуугъа баргъан эм андан къайтхан заманлада-7-чи номерли маршрутда общественду транспорт бек къыт болады. Микроавтобусла он жарсыудан къутулталлыкъ тюйюлдюле. Алай, биз оюм этгенден, бу маршрутха эрттенликде кёп адам сыйынгган уллу автобусладан бир нечасы берилселе эдиле, гражданланы жарсыулары кетерик сунабыз.

М.Б.ТХАМОКОВ,
Нальчик шахар.

Нальчик шахар округну администрациясыны башчысыны къуллугъун толтурга тургъан **Л.Б. ХАМГОКОВ** жууап береди:

- Нальчикде автобус паркда битеуда 98 автобус бардыла. Аладан онусуну араларында 6-дан башлап 20 жылгъа дери ишлегенлери кёпдюле. 88 автомобиль «Русские автобусы» деген программагъа тийишлиликде алынгандыла. Техника болумлары онг берип, ишге хар кюн сайын чыкъгъан автобусла орта эсеп бла 85-90 боладыла. Аланы уа жаланда шахарны пассажирле бек кёп жюрюген маршрутларын, эмда социальный жаны бла уллу магъаналы точкалагъа (терек бахчала, къабыстанла...) барлыкъланы жумушларын жалчытыуда хайырланыргъа тюшеди.

7-чи номерли маршрут магистральныйге саналмайды, анда жюрюген пассажирлени саны да алай кёп тюйюлдю, аланы жумушларын анда бусагъатда жюрюген такси маршруткала да жалчытадыла. Бу линиягъа бир ненча уллу автобус кёчюрюлселе, ала алгъын айланнган жерледе рейслерини аралырында заман 30-40 минутха жетип кълалыкъды, алай бла уа магистральный маршруттала пассажирлени жумушларын жалчытыу бек осалгъа айланырыкъды. Пассажирле бек кёп айланнган кезиуледе тапсызлыкъдан кутулур ючюн а, маршрутчиклеге ол заманлада солуу болжалларын къысхартыргъа буюрулгъанды.

Жорукълагъа бойсунмагъан водительле бла контрактла бузуллукъдула

Сизге Чечен эм Мусукаев атлы орамланы мюйюшлеринде 33-чю эм 35-чи номерли юйледе жашагъанланы атлаырындан жазама. Алтынчы номерли маршрутну водительлери бизни терезелерибизни тюзда тюплеринде ексиз аллаярына стоянка къурап къойгъандыла, тынчлыгъыбызны къурутхандыла. Танг аласындан башлап «Газельлени» сигнал, мотор таушуларды, водительлени кычырыпи сёлешиулери башыбызны безитгенледе. Жолну орталында 20-дан артыкъ машина сюеледи, аны хатасындан автобусла остановкагъа жууукъ келаллмайдыла, пассажирлени жолну ортасында тюшюределе эм миндиределе. Маршрутканы водительлерине, баям, бир киши да контроль эте болмаз. Былайда низамны тохтатшдырыгъа себеплик этеригизни бек тилейбиз.

О.П. КАРДАНОВА,
Нальчик шахар.

Нальчик шахар округну администрациясыны башчысыны къуллугъун толтурга тургъан **Л.Б. ХАМГОКОВ** жууап береди:

- Маршрут таксилени водительлери эрттенликде, 6 сагъат 40 минутдан 7 сагъат 30 минутха дери, энчи тохтатдырылгъан остановкада угъай, башда айтылгъан жерде жыйылып турууларын тохтатшдырылгъанды. Маршрутну паспорту бла тохташдырылгъанга кёре уа, ахыргъы остановка, машинала бош заманларында турлукъ эм водительле солуруъ жер къоз терек бахчаны тёгерисиндеди.

Письмода айтылгъан затла керти болгъанларын эсге алып, микроавтобусланы айтын тохтатшдырылгъан жерге кёчюрюуню юсюнден оноу этгенбиз. Алтынчы номерли маршрутда пассажирлени жумушларын этиуде кемчиликлени кетерир мурат бла водительлени бригадаларыны жыйылыуларын бардыргъанбыз, тохташдырылгъан жорукълагъа бузукълукъла этген водительлеге къаты эсгертгенди, къайтарып этгенледен келишимлери сыйырыллыкъларын ангылатханбыз.

Басма

«Балны мында аламат татыуу барды...»

Къабарты-Малкъар Россейге кеси ыразылыгъы бла къошулгъаныны 450-жылльгъына жоралап, «М. бла В. Котляровла китап басма» сейир иш чыгъаргъанды. «Кабардино-Балкария: жемчужина Кавказа» деп алайды аны аты. Анда республиканы бек ариу жерлерини эм эсгертмелерини юсленинден айтылады – бурунгу кьалала, кешеле, къабыр тёбеле, къаяда ишленнген сурата, малкъарлыланы бла къабартылыланы адет-тёрелери, белгили эм айьырмалы адамлары...

Китапха къошакъгъа уа Европаны жолоучулары XIII ёмюрден башлап Кавказны, аны халкъларыны юслеринден жазгъан затлары да басмаланнгандыла. Ала бла бирге уа оруслу журналистлени, аскеричилени, алимлени да оюмлары. Аны бла юч брошюра да чыгъарылгъанды. Аланы атларындан окъуна билирге боллукъду магъаналыликъларын: «Исторические экскурсии», «Обычаи и традиции», «Одежда и быт». Алада малкъарлыланы бла къабартылыланы озгъан ёмюрледе жашаулары, тарыхлары, миллет энчиликлери да ачыкъланадыла. Бу ишде китапны жыйышдыргъанла болгъан документлерге таянногандыла, кеслери мындагъы жашау-турмушну кёрюп жазгъанланы да хайырланнгандыла.

Бек алгъа италиялы Иоанн де Галонифонтибусну айтыргъа керекди. Ол Мануэль патчахны, ягда уа Тамерланны да заманларында дипломатлыкъ кьуллукъда болгъанын да латин тилде «Сведения о народах Кавказа» деген ишни жазгъанды (XV ёмюрде). Анда былайда тизгинле бардыла: «Бир черкесли бийни Генуэзда сатханларыдыла сора, аны тийишли затлагъа юйретгендиле. Артда оп, жалчылыкъдан кутулуп, французскийге болады. Андан сора аны бу кьыралны архиепископларыны санына алгъандыла. Мында жашай, кеси жерлешлерини да кёбюсюн христиан диннге айландырыгъанды».

Ингилизли Джером Горсей (1573-1626 жж.) Россейде жыйырма жылгъа жууукъ жашагъанды. Ол а былай жазгъанды: «Патчахны къатыны Анастасия ёлтгенден сора, ол бир черкесли бийчени алгъанды, алай, мен билгеннге кёре, аланы сабийлери болмагъанды. Оруслуланы жазмаларында оп некях бир сейирли мажюсю адет-тёрелеге кёре этилгенди дегенлерине уа ийнанырыгъа керек болмаз. Патчахны кючюю уа ол Кьазан бла Астрахань ханлыкъланы жерлерин кесиникине къошханы эм башха ишлери бла кючленнгенди».

Айтхылыкъ алим, академик Петер-Симон Паллас (1741-1811 ж.ж.) Астраханьдан Бахсан черекге дери баргъанды. «Заметки о путешествии в южные наместничества Российского государства в 1793-1794 годы» деген ишинде оп былай жазгъанды: «Чегемлилени бир ненча сыйлы жерлери бардыла, аланы кьатларында агъачны кесерге жарамайды. Маллары бек кёпдю, алай атланы орунларына тюрлю-тюрлю ишледе кьадырланы хайырланадыла. Сюргю жер бек азды, аны себепли оп уллу миллет байлыкъгъа саналады. Бар кючлерин салып, алай ёсдюродиле анда мирзеуню, асламында ала тарыны бла зынтхыдыла. Зынтхыдан ала боза этедиле эм кьадырланы эсиртген балны бир тюрлюсюн окъуна этедиле. Аны юсюнден Ксенофонт да жазады».

Авторланы санында поляклы акъсюек Ян Потоцкийни да (1761-1815 ж.ж.) эсгерирге тийишлиди. 1797 жылны кюз артында ол Шимал Кавказны кьыдырып чыкъгъанды. Дагъыда оруслу алим Пётр Григорьевич Бутков - «Материалы для новой истории Кавказа с 1722-го по 1803 год» деген уллу ишни жазгъан; оруслу жазыучу, поэт эм историк Платон Зубов а «Картина Кавказского края, принадлежащего России»; французлу ата-бабалары болгъан Леонтий Яковлевич Люлье (1805-1862) - Орус география обществону Кавказ бёлюмюню керти члени; белгили оруслу алим эм жамаат кълуккъу Евграф Петрович Ковалевский (1792-1867) - «Очерки этнографии Кавказа» ишни автору... Алай бла Кавказны юсюнден жазгъанланы тизмелери узунду.

Аланы барысын да санар кереги болмаз - башында айтылгъан юч брошюрада юлгюге жюз автору ишлери сагъыныладыла. Алада эндиге дери басмада артыкъ белгили болмагъан кёп сейирлик затла бардыла бу эки да халкъны юслеринден.

К. ВИКТОРОВ.

«Президент сагъат» властьны бла халкъны араларында ачыкълыкъгъа себеплик этерикди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеи.

Межеленный жерлени проблемасы кюч ала барады. Ол телеведущийни соруунда да зсленгенди: «Аны республикада тынчлыкны бузаргъа сюйгенле кеслерине таплыкъгъа хайырланыргъа кюрешедиле. Ол жерлени алгъынны статусларын кьайтарып, аланы ауузларын тыяргъа, аны бла даражаларын кётюрюргъе сылтау табалмасча этерге нек жарамайды? Аны бла халкъны кеслерине бурургъа кюрешген жмауат организациялагъа сиз кьалай кьарайсыз?»

- Хау, республикада бузукъчу къауумла бардыла, - деген ди Арсен Каноков. - Ала Кьабарты-Малкъарда, саулай Север Кавказда да ыраслатхлыкъ сакъланыгъын унамайдыла. Аны бузууну сауутларындан бирине уа жер бла байламлы даулашланы сайлагъандыла. Ангылатып къояйыкъм: межселенный жерлени юслеринден оноу эттенде, биз бек алгъа муниципальный кьуралыуланы чеклерине кьадар кенгирек этер ючюн кьайгъыргъанбыз. Муниципалитет, он неда башха объектни хайырланаалмай эсе, андан бюджетине файда алаалмай эсе, ол анга не затха керекди деп, алай сагъыш этенбиз. Энди уа бир миллетни жерсиз кьоярга айтадыла, территорияны бёлюрге керекди деп, болмачы халпарла жюрюйдюле. Элеллее жюрюп, геноцид этиледи деп, айтып окъуна айланадыла. Ийнаныгъыз сиз манга: ала барысы да ётюрюк хапарладыла. Аны къой, кёп да бармай, биз халны тинтиркиби да, адамла жерлерин файдалы хайырланаллыкъларын кёрсек, аланы муниципальный кьуралыуланы оноуларына берликбиз. Межеленный жерлени кетериу районланы айныуларына себеплик этсе, биз республика-ны Парламентини кюз арты сессиясыны кьарауна аллай предложение берликбиз. Малкъар халкъны Старейшинала советини юсюнден айтханда уа, алгъын МВД-да ишлеп кетген бир къауум адам, аны кьурап, халкъны атындан сёлеширге кюрешедиле. Мен да элледе болама, адамлагъа не зат керек болгъанын билеме: иш, жашар жер, тынгылы медицина болушлукъ, билим алырга онгла. Митингледе этилген излемле тюйюлдюле ала. Алайды да, митингле бла республиканы башчыларына айтханларын этдиргре кюрешгенле, жангылгъан этедиле. Биз законлу низамны, тынчлыкъны да бузаргъа, экономика проблемаланы политика амаллагъа айландырыргъа кишиге кьоярыкъ тюйюлбюз».

Президентден себеплик этерин тилегенле да болгъандыла. Урван райондан арендатор «АПК-ны айнытыу» миллет проектге кёре, кредитле алыргъа сюйгенин айтханды. «Кредитлени бериную амаллары алыкъа тийишлисича тохташдырылмагъандыла. Бу ишни теркирек тамамлар онг жокъмуду?-деп соргъанды.

«Хау, бу иш биз сюйгенча терк бармайды,- деп женгдиргенди Арсен Каноков. 1362,3 миллион сомгъа 3616 кредит берилгенди. Мен аны азгъа санайма. «Россельхозбанкда» ишлегенледен кёпле тарыгъадыла, ала кредитле бериую жарым жылгъа созадыла. Аллай жерде ишлегенлеге кредитле беруу бла байламлы битеу ишлеге кесим кьараргъа сёз береме. Алай мында дагъыда бир тыйгъыч барды: жерге иелик этиую формасыны тохташмагъаны. Он энчи иеледе болса эди, аны банкга гарантия халда берирге боллукъ эди. Кюз арты сессияда биз КъМР-де жерни хайырланыу формаларына да кьарабгыз деп турама».

«Бюгюнлюкюде юйле кёп ишленедиле, алай аланы алыргъа жаланда байланы кьолларындан келеди. Кьолайсызла уа не этсинле?».

«Ипотека жашау журтла бла барысын да жалчыталлыкъ тюйюлдю,-дегенди Арсен Каноков, бу соруугъа жууап бере.- Алай он жашау юйлени ишлерге ахча мажарыуну амаллырындан бириди. Биз индустриалы жашау юйледен жыл сайын 150 квадрат метрни ишлерге, аны аспламысы социальный магъана тутарча, бир квадрат метрни багъасы 10-12 минг сом турурча этерге кюреширигибиз. Алай этапсакъ, бир айгъа 7-9 минг сом тюшген юйюр да ипотеканы хайырланналыкъды».

Кёп соруула суу бла байламлы болгъандыла. Алагъа жууап бере, Арсен Баширович КъМР-де суу бла жалчытыуну кьалай бла игилендиригре план болгъанын билдиргенди. « Анга кёре, келир жылдан аны толтурун башларыкъбыз. Республикланы суулары жетиширча бардыла. Биз суу электроэнергияны хайырланмай дайым да барып турурча этергге кюреширигибиз. Алай этапсакъ, бир айгъа 7-9 минг сом тюшген юйюр да ипотеканы хайырланналыкъды».

«Президент сагъат» деген бериуню телевидение бла дайым да бардырып турургъа, анга КъМР-ни Президентини сайтына (**www.presidentrkbr.ru**) бла граждданланы тарыгъыуларын бла ишлеге приёмныйине (**360028, Нальчик шахар, Ленин пр.,27, т.: 40-36-92, 47-22-60**) келген соруулардан бек магъаналыларын сайларгъа белгиленеди.

КъМР-ни Президентини бла Правительтосуну пресс-службасы.

ЖАРАШДЫРЫУЧУ ПРЕДПРИЯТИЯЛАДА

Эллилеге таплыкъгъа

Чекленнген жууаплылыгъы болгъан «Сют продуктла» общество кесини ахшы ишлери бла белгилиди. Аны коллективи предприятиягъа тохташдырылгъан заданиялны ай, квартал сайын намысла толтурады. Аны бла бирге оп чыгъаргъан продукциялаыны ассортиментлерини кенгертиуге, качестволарын игилендириуге да дайым къайгъыргъанлай турады.

Обществода чыгъарылгъан бишлакъланы, кефирни, сют башны, йогуртланы эм башха продуктланы адамла бек жаратадыла да чыгъарылгъанды. Аланы атларындан окъуна билирге боллукъду магъаналыликъларын: «Исторические экскурсии», «Обычаи и традиции», «Одежда и быт». Алада малкъарлыланы бла къабартылыланы озгъан ёмюрледе жашаулары, тарыхлары, миллет энчиликлери да ачыкъланадыла. Бу ишде китапны жыйышдыргъанла болгъан документлерге таянногандыла, кеслери мындагъы жашау-турмушну кёрюп жазгъанланы да хайырланнгандыла.

Бек алгъа италиялы Иоанн де Галонифонтибусну айтыргъа керекди. Ол Мануэль патчахны, ягда уа Тамерланны да заманларында дипломатлыкъ кьуллукъда болгъанын да латин тилде «Сведения о народах Кавказа» деп ишни жазгъанды (XV ёмюрде). Анда былайда тизгинле бардыла: «Бир черкесли бийни Генуэзда сатханларыдыла сора, аны тийишли затлагъа юйретгендиле. Артда оп, жалчылыкъдан кутулуп, французскийге болады. Андан сора аны бу кьыралны архиепископларыны санына алгъандыла. Мында жашай, кеси жерлешлерини да кёбюсюн христиан диннге айландырыгъанды».

Ингилизли Джером Горсей (1573-1626 жж.) Россейде жыйырма жылгъа жууукъ жашагъанды. Ол а былай жазгъанды: «Патчахны къатыны Анастасия ёлтгенден сора, ол бир черкесли бийчени алгъанды, алай, мен билгеннге кёре, аланы сабийлери болмагъанды. Оруслуланы жазмаларында оп некях бир сейирли мажюсю адет-тёрелеге кёре этилгенди дегенлерине уа ийнанырыгъа керек болмаз. Патчахны кючюю уа ол Кьазан бла Астрахань ханлыкъланы жерлерин кесиникине къошханы эм башха ишлери бла кючленнгенди».

Айтхылыкъ алим, академик Петер-Симон Паллас (1741-1811 ж.ж.) Астраханьдан Бахсан черекге дери баргъанды. «Заметки о путешествии в южные наместничества Российского государства в 1793-1794 годы» деген ишинде оп былай жазгъанды: «Чегемлилени бир ненча сыйлы жерлери бардыла, аланы кьатларында агъачны кесерге жарамайды. Маллары бек кёпдю, алай атланы орунларына тюрлю-тюрлю ишледе кьадырланы хайырланадыла. Сюргю жер бек азды, аны себепли оп уллу миллет байлыкъгъа саналады. Бар кючлерин салып, алай ёсдюродиле анда мирзеуню, асламында ала тарыны бла зынтхыдыла. Зынтхыдан ала боза этедиле эм кьадырланы эсиртген балны бир тюрлюсюн окъуна этедиле. Аны юсюнден Ксенофонт да жазады».

Авторланы санында поляклы акъсюек Ян Потоцкийни да (1761-1815 ж.ж.) эсгерирге тийишлиди. 1797 жылны кюз артында ол Шимал Кавказны

Тутушуу

Хорлап къайтхандыла

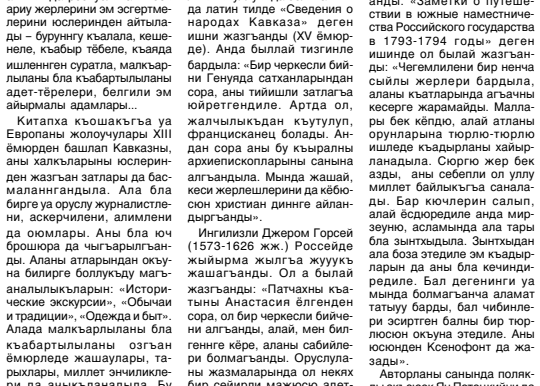

Бу кюнледе Киевде бел бауладан тутуп тутушуудан Европаны тёртюнчю чемпионаты болгъанды. Анга Къабарты-Малкъарны спортчуларды да къатышхандыла.

Эришиуледе кеслерини ауурлукълларында Атабийланы Магомет, Мисирланы Илиясс эм Анзор Сокуров, чемпионла болуп, алтын майдалла алып къайтхандыла. Жашланы тренер Юрий Гажонов юйретеди.

ЖАБОЛАНЫ Акитад.

СУРАТДА: (солдан онгнга) Анзор Сокуров, Мисирланы Илиясс, Атабийланы Магомет.

Суратны **А. ЕЛКАНОВ** алгъанды.

СПОРТ

«Химик» стадионну даражасы

Россейни футболдан премьер-лигасыны чемпионатыны Нальчикде бардырылгъан тюбешиулерини кезиуюнде дубль командаланы оюнлары Нартхъала шахарны «Химик» стадионунда ётедиле.

Урван районда жашагъанланы эслеринденди стадионну тап халгъа келтириу иш кьалай бардырылгъаны. Майданны угъай да, адамла олтурууч 1800 жерни шёндюгю заманны излемлерине кёре келтириу бу ишде баш магъананы тутханды. Аны болгъаныча таплай тутуу да уллу жумушладан бириди. Анга стадионну директору Асланбек Езиев аслам эс бургъанлай турады.

Майданны хар тёрт юнден газонокосилка бла кырдыгын чалгъанлай турадыла. Оюнладан сора стадионну ишчилери аны ашалгъан жерлерине урлукъ себедиле. Ала стадионну тёгерегини тазалыгъына да кьарайдыла. Жаш спортчула жарау этген къошакъ майданны да санап, стадионну жери 4,4 гектар болады.

«Химикге» Урван районну администрацясыны башчысы Руслан Кудаев да эс бёлгенлей турады. Аны лицензияларгъа оп 29 минг сом берген эди эм башха тюрлю болушлукъла да этгенлей турады.

Бизни корр.

Коммунальный мюлк

Малкёзлени хаталарындан

Адамларыбызны асламысы кеслери кыйын салып мажагъан ырысхыгъа кечине эселе да, кьайдан не зат юзейим, кьалай бла бай болайым деген акъыл бла жашагъанла да бардыла. Аллайланы кьауумна шахарны орамларындагъы суу эм канализацияла кьуюланы (люкланы) темирден этилген бладларын алып кетип, металлоломгъа ётдюргенлени да кьошаргъа боллукъду.

Ол осал ишни болдурмагъу мадарлары Нальчикде да этиледиле: ара мюлкге алай сугъанакъллыкъ этгенлени жолларын кесиную, жууапха тартыуну мадарлары белгиленгендиле, администрацияны ол жаны бла энчи бегими да барды. Болсада суу ызлада жюзле бла саналгъан кьуюланы хар бирине кьалауур табыллыкъ тюйюлдю. Темир люкланы орунларына темир-бетондан этилгенлерин салыу башланнганлы, иги кесек бола эсе да, далны барысын да жангыртыр онг жокъду.

Кьуюланы башлары ачылып кьалып, кечегиде ары жыгъылып, кьолларын-бутларын ачытханла аз тюйюлдюле. Машиналарыны чархлары ары кетип, авария этгенле боладыла. Алай бла жаяу жюрюучюлеге кьоркъуулу болумла кьуралады.

«Нарткъала шахардагъы водоканал» муниципальный предприятияны директору Леонид Хагов билдиргенге кёре, огъары айтылгъан жарсыу ол шахарда да барды. Озгъан айлада анда башлары ачылып кьалгъан кьуюлагъа 17 чюн, 25 да темир-бетон башла салынгандыла.

Металлолом жыйгъан организацияланы, предприятияланы таматаларына, энчи предпринимательлеге огъары айтылгъан амал бла мажарылгъан чюон-темир затланы алыргъа жарамагъанын, аны толтурмагъан адам жууапха тартыллыгъы айтылгъанды. Жарсыугъа, ол эсгертиуден алыкъа хазна хайыр чыкъмайды. Алай эсе, битеулю болумну жилендириу ише шахарчыла да кьатышыргъа керекдиле.

ТАТЛЫХАНЛАНЫ Борис.